

Т. Вилегжаніна, генеральний директор
 Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого,
 заслужений працівник культури України

МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

НОВІ інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), що так стрімко ввірвались у всі сфери суспільного життя, докорінним чином змінили діяльність і бібліотек, і бібліотекарів.

У кожному номері «Бібліотечної планети» публікуються матеріали щодо впровадження ІКТ у багатоаспектну роботу книгозбірень. Сьогодні хочеться зацентувати увагу читачів журналу на методичній діяльності цих закладів у віртуальному просторі.

Підготовка контенту в цифровому форматі дає змогу створювати нові, в т. ч. мультимедійні, продукти методичного спрямування, а нові технології, можливості, котрі надає Інтернет, допомагають здійснювати безперешкодний доступ до найціннішої інформації з будь-якої точки доступу.

Основними платформами методичної діяльності нині стають сайти, портали, соціальні медіа (блоги, сторінки в соціальних мережах, форуми), електронна пошта та інші засоби комунікації.

Сайти бібліотек здебільшого мають складну багаторівневу структуру, містять велику кількість різноаспектної інформації, є сукупністю логічно пов'язаних веб-сторінок і посилань на інші ресурси в Мережі. Прикладом такого ресурсу може служити сайт Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого (НБУ ім. Ярослава Мудрого) «Бібліотечному фахівцю» (profu.nplu.org), котрий функціонує з 2004 р. і має представництва в соціальних медіа.

Для методичних цілей використовують також різноманітні матеріали сайтів, що призначені для користувачів, оскільки цей контент (віртуальні виставки і екскурсії, мультимедійні презентації, відеоматеріали заходів тощо) є своєрідним методичним посібником, наочним зразком при організації подібної роботи.

У деяких бібліотеках для цілей методичної діяльності використовуються блоги, структура котрих не є складною, тому їх простіше створювати, підтримувати, наповнювати, використовувати. Співробітники бібліотек ведуть блоги самостійно, позаяк для цього не потрібно володіти спеціальними знаннями з програмування, інформація надається у вигляді стрічки, де події і факти представлено за хронологією, а також є можливість організації зворотного зв'язку. Саме тому блоги стали популярними при здійсненні методичної діяльності.

Якщо офіційний сайт бібліотеки є її візитною карткою й інформацію на ньому систематизовано і регламентовано, то блог – більш вільна форма представлення методичних ресурсів. Відповідно до статистичних даних, отриманих завдяки ЕСMaP, станом на 01.01.2017 українські публічні бібліотеки були представлені в Інтернеті 876 сайтами та

4 276 блогами, сторінками в соціальних мережах, зокрема методичного спрямування. Моніторинг останніх дає змогу умовно розподілити їх на три групи: авторські блоги бібліотекарів, колективні та тематичні блоги бібліотек, методичних відділів/служб тощо.

З-поміж авторських можна назвати, приміром, блоги «Могилянська Бібліотекарка: цікавинки зі світу бібліотек та бібліотечних технологій, ресурсів, сервісів, ідей від Тетяни Ярошенко» (<http://kmalibrary.blogspot.com/>) та «Дозвольте відрекомендуватись – Стрийська МЦБС» (<http://metodbar.blogspot.com/>), який веде провідний методист системи В. Баранюк.

Прикладом колективного блогу є проект бібліотек – засновниць Південноукраїнського міжрегіонального ярмарку бібліотечних інновацій «Бібліо-кретив» (<http://biblio-yarmarok.blogspot.com/>), який створено під патронатом Української асоціації працівників бібліотек для дітей.

Методичну діяльність широко представлено в тематичних блогах, котрі ведуть бібліотечні заклади, окремі методичні відділи/служби. З березня 2017 р. НБУ ім. Ярослава Мудрого започаткувала новий проект – блог «Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади» (<http://oth.nplu.org/>). Це інформаційно-комунікативна платформа, контент якої має практичну цінність для бібліотек ОТГ. На цій платформі бібліотекарі-практики можуть поділитися власним досвідом, обговорити актуальні проблеми та спільно віднайти шляхи їх вирішення. Виходячи зі статистики візитів, тема реформування бібліотечної галузі викликає інтерес не тільки в українському професійному середовищі, а й серед колег з Росії, США, Білорусі та інших країн світу. Крім названого блогу, ми нарахували ще майже два десятки ресурсів, які умовно віднесли до третьої групи (їх наведено наприкінці статті). Якщо ви, шановні колеги, вважаєте, що це неповний перелік, то у вас є можливість його доповнити і ознайомити професійну спільноту з методичною діяльністю вашої бібліотеки і регіону.

Крім сайтів і блогів, широкої популярності набули сторінки, створені бібліотеками в соціальних мережах, наприклад у Facebook.

Серед напрямів методичної роботи у віртуальному середовищі найбільших змін зазнали два – ін-

формаційний і навчально-методичний (підвищення кваліфікації). Однак переваги нових технологій очевидні й в інших напрямках методичної діяльності: аналітичному (моніторинг і створення аналітичних продуктів), видавничому (представлення методичних рекомендацій), у вивченні, узагальненні та просуванні кращого досвіду роботи бібліотек, у т. ч. інноваційної, координаційної, проектної тощо.

Перевага сучасного інформаційного напрямку полягає в принципово інших можливостях інформування бібліотечних фахівців та організації їх доступу до інформації щодо наукових досягнень з бібліотекознавства і практичної роботи книгозбірень – як до нових текстів статей і професійних видань, нормативно-правових документів, доповідей, виступів, довідкових матеріалів, так і до бібліографічних джерел і баз даних. На сайтах і у блогах бібліотек можна знайти адреси бібліотечних порталів, інформацію про професійні заходи, матеріали відео-конференцій, відеосемінарів, зокрема мультимедійного характеру.

Завдяки ІКТ сьогодні є можливість доступу до бібліографічних і повнотекстових ресурсів з бібліотекознавства, бібліографознавства і книгознавства, в т. ч. зарубіжних повнотекстових мережевих ресурсів. Методисти, відстежуючи соціальні медіа та інтернет-сервіси в пошуках корисної для бібліотекарів професійної інформації, стають навігаторами в Інтернеті.

Другим важливим напрямом, на який радикально вплинули ІКТ, є навчально-методична діяльність. Сьогодні для підвищення кваліфікації кадрів широко використовуються дистанційні форми навчання: вебінари, відеолекції, онлайн-тренінги та майстер-класи, інтернет-конференції, скайп-зустрічі. Завдяки прямій трансляції таких заходів кількість їх учасників значно збільшується.

Дистанційна форма навчальних занять дає змогу працівникам бібліотек, незалежно від місця розташування цих закладів і форми власності, бути в курсі професійних проблем, без додаткових затрат брати участь у навчальних заходах будь-якого методичного центру. А завдяки збереженням відеоархівам конференцій, семінарів, круглих столів є можливість повертатися до них в індивідуальному режимі.

ІКТ і цифровий контент зумовлюють розвиток і аналітичного напрямку методичної діяльності. Сьогодні набагато легше стало здійснювати моніторинг роботи бібліотек, вивчаючи їх сайти і відстежуючи інформацію щодо діяльності цих закладів, котра представлена у відкритому доступі. І нині перевірка роботи бібліотеки фактично перейшла у віртуальне середовище.

Цифровий формат підготовки оглядів діяльності, аналітичних і статистичних звітів, довідок, матеріалів з досвіду роботи бібліотечних закладів, а також можливості швидкого передавання даних завдяки ІКТ змінили характер методичної праці, звільнили час для творчої інноваційної діяльності. Віртуальне середовище надає більше можливостей для вивчення, узагальнення, використання і поширення

кращого досвіду роботи бібліотек, у т. ч. інновацій. Візуалізація інноваційних підходів до організації бібліотечного простору і надання послуг користувачам здійснюється, наприклад, у формі відеороликів, представлених на сайтах книгозбірень.

Позитивною тенденцією завдяки розвитку новітніх засобів зв'язку (мобільних телефонів, смартфонів, планшетів) є й те, що наразі бібліотекарям не обов'язково мати стаціонарні комп'ютери для отримання потрібної методичної інформації, доступ до неї вони можуть одержати через згадані мобільні пристрої за наявності інтернет-зв'язку. Це також може сприяти підвищенню ефективності методичної роботи.

Нові технології дають змогу активізувати видавничу діяльність бібліотек, зробити її менш затратною і більш оперативною. Своєчасно представлені в електронному середовищі методичні рекомендації, професійні статті, бібліографічні видання тощо стають доступнішими, сприяють поширенню кращого досвіду та інновацій, нівелюють недоліки територіальної і відомчої організації методичної діяльності. Хоча засмучує той факт, що багато публічних бібліотек ще не мають доступу до Інтернету, тому віртуальна методична допомога їм недоступна.

Варто зазначити, що при здійсненні методичної діяльності у віртуальному просторі виникає низка проблем.

Віртуальне інформаційне середовище зумовило появу в діяльності методистів нових функцій. Тепер вони мають бути ще й навігаторами мережевих ресурсів, менеджерами контенту, редакторами сайтів, консультантами щодо роботи в соціальних мережах, організаторами інтерактивного спілкування. Все це зумовлює необхідність організації навчання нових технологій роботи (наприклад, на курсах комп'ютерного дизайну або зі створення сайтів), проте фінансування такого навчання бюджетом бібліотек не передбачено.

Виникають запитання і до деяких методичних ресурсів, котрі створили бібліотеки. Інколи вони не мають загальної навігації, і пошук необхідної інформації здійснюється шляхом перегляду всіх наявних сайтів і блогів. Орієнтуватися могла б допомогти карта сайту, але багато сайтів такої карти не мають, що ускладнює пошук.

Досить часто посилання на сайтах своєчасно не перевіряються, частина посилань вказує на закриті ресурси, оновлення подій і публікацій відбувається із запізненням. Формування контенту сайту, його редагування здійснює, як правило, методист, який і без цієї роботи має велике навантаження.

З-поміж інших недоліків слід назвати відсутність на сайтах регламентуючих документів – положення про роботу сайту, блогу, сторінки в соціальних мережах. Бракує досвіду збереження сайтів, а також матеріалів, що з'явилися у соціальних медіа. Відсутня методика збереження інформації, що представлена на сайтах. Не вироблено способів систематизації методичних ресурсів та їх навігації. Тому актуальним питанням є підготовка регламентуючих, методичних, навчальних матеріалів, програм нав-

чання як для бібліотекарів, так і для користувачів для більш якісного та швидкого отримання методичних послуг у віртуальному просторі.

Тематичні блоги з методичної діяльності (станом на 19.04.2017)

– Методична служба публічних бібліотек Києва (<http://olga-method.libkyiv.blogspot.com/>). Публічна бібліотека імені Лесі Українки.

– Бібліоконтинент Вінниччина (<http://metodvinnitsa.blogspot.com/>). Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва.

– Методичний відділ (<http://hm-metodist.blogspot.com/>). Хмельницька районна бібліотека для дорослих (Вінницька обл.).

– Науково-методичний відділ Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки (<http://metod-metodust.blogspot.com/>).

– Відкрий методичну скарбничку (<http://voubvidkruy.blogspot.com/>). Волинська обласна бібліотека для юнацтва.

– Методична палітра (<http://metodist.libnadvirna.info/>). Надвірнянська центральна районна бібліотека (Івано-Франківська обл.).

– Блогнот Методиста (<http://lvivmetod.blogspot.com/>). Львівська обласна бібліотека для дітей.

– Бібліотечному фахівцю (<http://metodistodessa.blogspot.com/>). Одеська ОУНБ ім. М. Грушевського.

Одеський библиомостик (<http://bibliomistodessa.blogspot.com/>). Одеський регіональний тренінговий центр, Одеська ОУНБ ім. М. Грушевського.

– Libr.Net (<http://rdob-blog.ucoz.ua>). Рівненська ОУНБ.

– Методист ОВУ Херсон (<http://metobuks.blogspot.com/>). Херсонська обласна бібліотека для юнацтва ім. Б. Лавренюва.

– Бібліостихія (<http://bibliostyhiya.blogspot.com/2016/08/blog-post.html?spref=fb>). Херсонська ЦБС.

– БІБЛІОПЕРЛИНКИ (<http://oleksperlina.blogspot.com/>). Великоолександрівська центральна районна бібліотека (Херсонська обл.).

– Методичні каруселі (<https://metodounbkm.wordpress.com/>). Хмельницька ОУНБ імені Миколи Островського.

– Бібліотечна полицка (<http://nmvkm.blogspot.com/>). Сектор соціологічних досліджень та розвитку Регіонального тренінгового центру Хмельницької ОУНБ.

– Бібліометодистка (<http://bibmetodystka.blogspot.com/>). Чернівецька ОУНБ ім. Михайла Івасюка.

– Третій поверх (<http://3poverh.blogspot.com/>). Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка. ■